

HELSINGIN KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMA

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu vuosille 2021-2024

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 18.5.2021

Sisällys

1. KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN HELSINGISSÄ.....	2
2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ, JÄRJESTÄMINEN JA YLEISET TAVOITTEET KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUSSA.....	3
2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	3
2.2 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen.....	4
2.3 Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet	6
2.4 Arvoperusta.....	6
2.5 Oppimiskäsitys.....	7
2.6 Laaja-alainen osaaminen	8
3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI.....	13
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	15
3.2 Koko kaupunki oppimisympäristönä Helsingissä	18
3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa Helsingissä	18
4. OPETUKSEN TAVOITTEET JA PEDAGOGINEN TOTEUTTAMINEN KAKSIVUOTISESSA ESIOPETUKSESSA..	21
4.1 Monipuoliset työtavat.....	22
4.2. Pedagoginen dokumentointi.....	23
4.3 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	24
4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa	27
4.5 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia	40
4.6 Kaksikielinen esiopetus Helsingissä.....	41
5. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI.....	42
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	42
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	44
5.3 Yleinen tuki.....	44
5.4 Tehostettu tuki	45
5.5 Erityinen tuki	48
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	53
6. OPPILASHUOLTO	54
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	55
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	56
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	57
6.5 Helsingin esiopetuksen oppilashuolto.....	59

HELSINGIN KOKEILU OPETUSSUUNNITELMAN LUONNOS

Helsingin täydennykset ja muotoilut sinisellä tekstillä

Perusteiden teksti mustalla

1. KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN HELSINGISSÄ

Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa rakennetaan kestävää tulevaisuutta yhdessä lasten kanssa. Tavoitteena on kaupunki, joka on avoin, uutta luova, yhteisöllinen, yhdenvertainen ja lapsen osallisuutta vahvistava. Lapsen osallisuutta vahvistetaan omassa lapsiryhmässä, asuinalueella, kaupunkilaisena ja kansalaisena. Oppimista tapahtuu koko ajan erilaisissa ympäristöissä ympäri kaupunkia.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma (jäljempänä käytetään nimitystä kokeiluopetussuunnitelma) on laadittu opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Kokeiluopetussuunnitelmassa painottuvat helsinkiläiset näkökulmat, kaupungin kaksivuotiselle esiopetukselle asettamat tarkemmat tavoitteet sekä esiopetuksen toimintatapoja kuvaava sisältö. Helsingin kaupungin arvot ja kaupunkistrategia ohjaavat osaltaan esiopetuksen toimintaa ja sisältyvät kokeiluopetussuunnitelmaan. Luvut 2 ja 3 on kirjoitettu paikallisesta näkökulmasta kokeilun opetussuunnitelman perusteiden tekstiä hyödyntäen ja noudattaen perusteiden määräyksiä paikallisen opetussuunnitelman sisällöstä. Luvuissa 4, 5 ja 6 on perusteiden tekstin lisäksi tehty paikallisia täydennyksiä. Kokeiluopetussuunnitelma on laadittu ja julkaistu e-perusteet-palvelussa.

Kokeiluopetussuunnitelma on laadittu siten, että se luo jatkumoa Helsingin varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen. Kokeilun aikana painotetaan yhteistyötä alkuopetuksen kanssa. Yhteistyötä koskevat rakenteet on kokeiluopetussuunnitelmassa todettu sellaisena kuin ne ovat tällä hetkellä Helsingin esiopetuksessa. Yhteistyötä alkuopetuksen kanssa kehitetään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana ja sille luodaan yhteisiä pedagogisia tavoitteita sekä toimivat rakenteet kokeilun aikana.

Kokeiluopetussuunnitelman perusteiden ja Helsingin kokeiluopetussuunnitelman pohjalta laaditaan Helsingissä kokeilutoimipaikoissa vuosittain toimintasuunnitelma. Yhdenvertaisuuslain mukainen suunnitelma ja tasa-arvolain mukainen suunnitelma laaditaan Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa yksikkökohtaisesti osana yksikön toimintasuunnitelmaa.

Helsingissä jokaiselle kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilutoimipaikassa osallistuvalla lapsella laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lapsille, jotka ovat esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa, oppimissuunnitelma muodostaa yhtenäisen oppimissuunnitelman koko päivän ajaksi.

Kokeilua toteutetaan jatkuvan kehittämisen mallilla toiminnasta saatujen kokemusten pohjalta. Pedagogisen toiminnan arviointia kuvataan tarkemmin luvussa 4.3. Lisäksi kokeilun aikana seurataan 5-vuotiaiden lasten osallistumisasteen kehitystä sekä tukea tarvitsevien lasten määrää suhteessa verrokkipäiväkoteihin koko Helsingissä ja alueellisesti.

2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ, JÄRJESTÄMINEN JA YLEISET TAVOITTEET KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUSSA

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu Helsingissä toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteiden ja sen pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa painotetaan kestävän ja yhdenvertaisen tulevaisuuden näkökulmia, lapsen ja huoltajien osallisuutta sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin vahvistamista.

2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. **Tavoitteena** on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa, **positiivista käsitystä itsestään oppijana sekä myönteistä asennetta oppimiseen.**

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Kokeilussa painottuu yksivuotista esiopetusta vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus. Kokeilussa korostetaan myös lapsen päivän eheyttä. Tavoitteena on, että kaksivuotisesta esiopetuksesta muodostuu pedagogisesti eheä kokonaisuus, jossa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. Esiopetuksen kaksivuotisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia keskittyä ja syventyä laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueiden toteuttamiseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Kahden vuoden kesto antaa lapsille aikaa kasvaa ja oppia omassa tahdissa.

Helsingissä lapsen oppimisen ja kasvun polku on yksilöllisesti ja joustavasti etenevä kokonaisuus. Kokeiluopetussuunnitelma on laadittu siten, että sen mukainen toiminta luo pedagogista jatkumoa varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen. Kaksivuotisessa esiopetuksessa painotetaan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaisuutta ja kaikkiallisuutta. Lapsille mahdollistetaan oppimisen syventäminen ja joustava eteneminen omalla kasvun ja oppimisen polulla osallisuutta ja yhteisöllistä toimintakulttuuria vahvistamalla. Tavoitteena on toimintakulttuuri, jossa osallisuus, yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuuden kokemukset ja yhdessä oppiminen on sisäänrakennettu osaksi kaikkea vuorovaikutusta ja toimintaa koko päivän ajan. Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin merkitys tiedostetaan ja hyvinvointi kuuluu keskeisesti lasten kanssa tarkasteltaviin asioihin.

Kaksivuotinen esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa esiopetuspäivään yksilönä ja yhteisön jäsenenä, kokea yhteenkuuluvuutta, innostua, iloita, kokeilla, etsiä ja onnistua sekä oppia uutta positiivisessa ilmapiirissä. Lapset saavat siten kaksivuotisen esiopetuksen aikana laajasti kokemuksia osallisuudesta ja yhteisön jäsenyydestä sekä yhdessä oppimisesta. Samalla he oppivat yhdessä toimimisen taitoja ja arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta sekä omaa ainutlaatuisuuttaan. Kokonaisvaltaisen oppiminen ja lapsista lähtevät mielekkäät oppimisprosessit, joille annetaan riittävästi aikaa, ovat keskiössä kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Pedagogisen dokumentoinnin ja ryhmän pedagogisen suunnitelman muodostama kokonaisuus on yksi tärkeä keino vahvistaa ja tehdä näkyväksi lasten osallisuutta (kts. luku 4.2.).

Kokeilun aikana luodaan uusia konkreettisia toimintoja, jotka edistävät lapsen joustavaa etenemistä ja oppimisen syvenemistä kaksivuotisen esiopetuksen aikana.

Yhteistyötä kaksivuotisen esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä etenkin alkuopetuksen kanssa kehitetään kokeilun aikana. Yhteistyölle alkuopetuksen kanssa luodaan uusia rakenteita sekä yhteisiä pedagogisia tavoitteita kokeilun aikana. Yhteistyön suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja säännöllisyys ovat tärkeitä. Painopisteenä kehittämisessä on oppijoiden yhdessä tekeminen (tarkemmin luku 3.3).

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksen toiminnassa. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. [Lasten kanssa yhdessä suunnitellaan ja rakennetaan leikkiympäristöjä, mahdollistetaan pitkäkestoinen leikki ja järjestetään leikkivälineet laajasti lasten saataville.](#)

Kaksivuotista esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Lasten yksilölliset tuen tarpeet on mahdollista huomioida kaksivuotisessa esiopetuksessa entistä aiemmin ja paremmin. Kokeilu vahvistaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella kokeilutoimipaikoissa ja kokeilukunnan tasolla on tärkeä merkitys.

Kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteet määrittävät kokeiluopetussuunnitelman perusteiden ja [Helsingin kokeiluopetussuunnitelman pohjalta](#). Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut pedagogisen toiminnan tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista. [Helsingissä kaikille lapsille laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma \(LEOPS\)](#). Lapsille, jotka ovat kaksivuotisen esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa, oppimissuunnitelma on yhtenäinen oppimissuunnitelma koko päivän ajaksi. LEOPSiä laatiessaan opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. LEOPS toimii myös seurannan ja arvioinnin välineenä sekä perusopetukseen siirryttäessä tiedonsiirronvälineenä. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan LEOPSin lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

2.2 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen perustuu lakiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta²². Tässä luvussa esitellään tärkeimmät kokeilun järjestämistä koskevat periaatteet Helsingissä.

[Helsingissä kaksivuotisen esiopetuksen koeryhmään kuuluu sekä suomen- että ruotsinkielisiä lapsia ja heille järjestetään kaksivuotista esiopetusta suomen- ja ruotsinkielisissä päiväkodeissa.](#) Suomenkielisestä kaksivuotisesta esiopetuksesta vastaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palvelukokonaisuus ja ruotsinkielisestä kaksivuotisesta esiopetuksesta vastaa ruotsinkielisten palvelujen kokonaisuus.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetusuunnitelma

Kaksivuotisen esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.5. Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä otetaan huomioon opetusalaan koskevat kelpoisuussäädökset. Kokeilutoimipaikoissa lapsella on mahdollisuus esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen. Näin varmistetaan lapsen eheä päivä ja pysyvät vuorovaikutussuhteet.

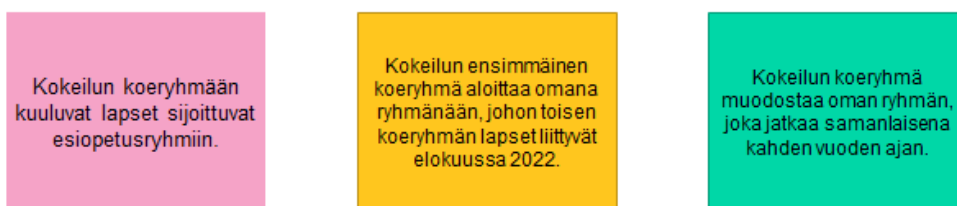
[Koeryhmään kuuluvia lapsia ja heidän huoltajiaan on Helsingissä tiedotettu kokeilusta ja mahdollisuudesta hakea kaksivuotiseen esiopetukseen heille osoitetussa kokeilupäiväkodissa.](#) Huoltajan vastuulla on huolehtia siitä, että koeryhmään kuuluva lapsi osallistuu kokeilutoimipaikassa järjestettyyn kaksi vuotta kestäväan esiopetukseen tai muuhun kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Lähtökohtana on, että kaksivuotiseen esiopetukseen hyväksytty lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. [Lapsen poissaolojen seuraamisesta on Helsingissä erillinen esiopetuksen oppilashuollon ohjeistus \(luku 5\).](#)

[Mikäli huoltaja tekee ilmoituksen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistumisen päättymisestä kokeilutoimipaikassa, tehdään asiasta kunnan päätös.](#) Kaksivuotista esiopetusta annetaan kahtena vuotena yhteensä vähintään 1 400 tuntia, vähintään 700 tuntia kumpanakin vuotena. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen. Lapsen päivään voi kuulua neljä tuntia esiopetusta. Mikäli kokeiluun kuuluu lapsia, joille on tehty pidennetyn oppivelvollisuuden päätös, voidaan heidän esiopetuksensa toteuttaa kaksivuotisenä kokeilulain mukaisesti. Kaksivuotisen esiopetuksen aikana lapsi ei voi osallistua perusopetukseen valmistavaan opetukseen.

Kaksivuotinen esiopetus voidaan toteuttaa kokeiluun osallistuvien kahden ikäluokan yhteisenä opetuksena. Lasten näkökulmasta asetelma tukisi oppimisen polun eheyttä ja mahdollistaisi joustavan oppimisen eteneminen taitojen ja tarpeiden mukaan ikäryhmästä riippumatta. Kahden ikäluokan ryhmässä opettaja voi myös hyödyntää kokeneempien lasten osaamista esiopetuksen käytäntöihin ohjaamisessa.

Ryhmien muodostaminen

Vaihtoehdot ryhmien muodostamiselle

Kokeiluun osallistuvat lapset eivät sijoittuisi lähtökohtaisesti eri-ikäisten (esim. 3-5-vuotiaiden) lasten ryhmiin.

Päiväkodin johtaja sopii aluepäällikön kanssa, millä tavoin lapsiryhmät muodostetaan.

Jos päiväkotiin sijoitetaan kokeilun aikana kokeilun ikäryhmään kuuluva lapsi, hän voi osallistua toimintaan samassa ryhmässä muiden saman ikäisten kanssa, mutta ei kuulu koeryhmään.

Lapsi voi tuen tarpeensa mukaan osallistua kokeiluun myös integroidussa tai muussa erityisryhmässä.

Ryhmässä tulee kokeilulain mukaan olla esiopetuspätevyden omaava opettaja.

2.3 Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet

Esiopetusta ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin sekä perusopetuslakiin ja -asetukseen ja niiden nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin.

Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään esiopetuksen tavoitteita käsittelevässä valtioneuvoston asetuksessa.

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten moninaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan. Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kasvun ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa kokeilukunnan vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁵⁰. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon sekä yhteisöllisyyteen perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

2.4 Arvoperusta

Kaksivuotinen esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten yksilöllisyyttä sekä monenlaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen ja huolenpitoon. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuja.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvästä ominaisuudesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden monenlaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatukseen näkemyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa.

Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.5 Oppimiskäsitys

Kaksivuotinen esiopetus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohdina ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Lapset opettelevat esiopetuksessa toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Tavoitteena on, että sopivasti haastava toiminta sekä uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättävät lapsissa halun oppia lisää.

Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Esiopetuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen otetaan huomioon kaikessa kaksivuotisen esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä kulkee jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Tehtävän toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Se tukee heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luo pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

[Helsingissä laaja-alainen osaaminen ja yhteisöllisen, uutta luovan osaamisen taitojen vahvistaminen ovat kaksivuotisen esiopetuksen tärkeitä tavoitteita. Kestäväen tulevaisuuden näkökulmia painotetaan kaikissa laaja-alaisen osaamisen osa-alueissa ja lapsia ohjataan myönteisellä tavalla tietoisiksi mahdollisuuksista vaikuttaa kestäväen tulevaisuuden rakentumiseen. Esiopetuksen henkilöstö luo ja havaitsee yhdessä ihmettelyn, oivaltamisen ja oppimisen mahdollisuuksia ja innostaa lapsia aktiiviseen innovoimiseen.](#)

Kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Alla kuvataan lyhyesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä kullakin osa-alueella. Lisäksi mainitaan esimerkkejä siitä, miten laaja-alaisen osaamisen kehittymistä voidaan esiopetuksessa tukea. Esiopetuksen pedagogista toteuttamista kuvataan tarkemmin luvussa neljä. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettu huomioon myös oppimisen alueiden määrittelyssä (luku 4.4).

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedonmäärä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa heidän luottamustaan omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita. Heitä ohjataan katsomaan asioita monesta näkökulmasta, kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa luodaan aktiivista keskustelukulttuuria ja lapsia innostetaan yhteisölliseen uutta luovaan oppimiseen ja ongelmanratkaisuun. Lähtökohtana oppimisprosesseille ja tutkivalle havainnoinnille ovat lasten omat kysymykset ja ihmettely. Lapsia rohkaistaan sanoittamaan ääneen omia ajatuksiaan ja varataan aikaa yhdessä ajattelulle. Yhdessä ajattelun hetket voivat olla esimerkiksi lasten omia ajatushautomaita, joissa pohditaan, ihmetellään ja oivalletaan yhdessä. Lasten tulevaisuudenlukutaitoa tuetaan esimerkiksi varhaiskasvatuksen kestävän tulevaisuuden KETTU-mallin avulla.

Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan. Lapsia kannustetaan rohkeasti heittäytymään ja kokeilemaan uusia asioita ja luodaan ilmapiiri, jossa on tilaa kokeilla, erehtyä ja oppia. Tuetaan jokaisen lapsen kykyä löytää tasapainoa jo opitun ja kehittymisen välillä. Toiminnan pedagoginen dokumentointi sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen moninaisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa vallitsee hyväksyvä ja moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri, jossa jokaisen ainutlaatuisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa esiopetuksen päivään arvostetaan. Yhteisöllinen toimintakulttuuri, jossa vahvistetaan jokaisen kokemusta yhteenkuuluvuudesta, rakentuu toimintaan

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

osallistumisen ja positiivisten kohtaamisten kautta. Erilaisten kulttuurien läsnäolo kuuluu jokaiseen esiopetuspäivään. Lapsia tuetaan oman kulttuuri-identiteetin kehittämisessä.

Lapset ja aikuiset pohtivat usein yhdessä, minkälaisista tekijöistä muodostuu turvallinen ilmapiiri. Lapsia kannustetaan kertomaan ja keskustelemaan havainnoistaan ja miettimään, miten he omalla toiminnallaan vahvistavat ystävällisen ilmapiirin rakentumista ja miten ristiriitatilanteita käsitellään. Lasten yhdessä toimimisen taitoja vahvistetaan erilaisissa arjen tilanteissa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Esiopetusyhteisö arvioi yhdessä toimintaansa ja pohtii, miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus elää lasten arjessa. Oppimisympäristöstä luodaan turvallinen, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen oppisen ympäristö kaikille.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, levon ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä.

Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Heitä ohjataan myös pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti esiopetuksen oppimisympäristöissä, kuten luonnossa ja lähiliikenteessä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Helsingissä tiedostetaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tärkeys ja sen merkitys oppimiselle. Hyvinvointi, itsestä huolehtiminen ja terveys nähdään oppimisen kohteina. Tavoitteena on vahvistaa erityisesti lapsen kykyä huomata hyvinvointiin vaikuttavia seikkoja ja tuottaa hyvinvointia itselleen ja toiselle. Lasten kanssa keskustellaan hyvinvoinnista ja siitä, miten sitä voi omilla teoilla edistää. Lapsilla on mahdollisuus myös esiopetuspäivän aikana vaikuttaa hyvinvointiin liittyviin asioihin kuten liikkuminen, hygienia, ulkoilu, ruokailu ja lepo.

Lapsia ohjataan sanoittamaan kaikenlaisia tunteita ja kuuntelemaan toisten ajatuksia. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan säännöllisesti ja empatiakykyä vahvistetaan osana yhteistyötaitoja. Tunnetaidot toimivat myös yhteyden kokemuksen ja yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentumisen mahdollistajana. Jokaisessa lapsiryhmässä on käytössä yhteisesti sovitut menetelmät kaveri- ja tunnetaitojen edistämiseen (KVO13).

Helsingin monipuolista oppimis- ja toimintaympäristöä käytetään lasten päivittäisen liikkumisen mahdollistamiseen sisällä, ulkona ja luonnossa Helsinki Liikkuu -ohjelman mukaisesti. Liikkumisvälineet ovat vapaasti lasten saatavilla ja käytössä sekä sisällä että ulkona. Liikkumisen edistäminen ymmärretään monipuolisiksi arjen teoiksi ja ennen kaikkea pitkäkestoisen paikallaanolon vähentämiseksi. Sisällä tämä voi tarkoittaa vaikkapa jonotustilanteiden hyödyntämistä jumppahetkinä tai seisaallaan piirtämistä, ulkoilun mahdollisuudet hyödynnetään rikkaasti pelien sekä lähiympäristön luontoretkien suunnittelussa.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Liikkeen ja toiminnallisuuden turhia rajoituksia poistetaan lisäämällä aikuisten tietoisuutta liikkumisen ja oppimisen yhteyksistä, kehittämällä liikkumismyönteistä toimintakulttuuria sekä varmistamalla, että liikkumisvälineet ovat vapaasti lasten saatavilla ja käytössä sekä sisällä että ulkona. Liikkuvan elämäntavan kehittymistä tuetaan myös aikuisten omilla esimerkeillä ja rohkaisemalla lapsia, joille liike ja toiminnallisuus eivät tapahdu luontevasti.

Lapsen kehoitsetuntoa tuetaan hyväksyvän ja turvallisen suhtautumisen kautta siten, että lapsi voi kokea oman kehonsa arvokkaaksi. Lisäksi lapsi oppii kunnioittamaan sekä oman että toisen kehon yksityisyyttä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä erilaisissa ympäristöissä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvanlukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Helsingissä monilukutaitoa edistävän pedagogiikan lähtökohtana on lasten oma kokemusmaailma, lasten tekemät havainnot sekä monipuolinen oppimisympäristö. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään lasten mediaan liittyviä kokemuksia ja osaamista. Erilaisia viestejä havainnoidaan niin päiväkodin sisällä kuin kaupunkiympäristössä liikuttaessa. Myös vuorovaikutuksessa kavereiden ja henkilöstön kanssa tuotetut viestit ja niiden tulkitseminen kuuluvat tärkeänä osana monilukutaitoon. Lapsia ohjataan tekemään havaintoja ja heidän kanssaan harjoitellaan viestien ja kuvien kriittistä tulkitsemista. Erilaisia tekstejä ja sisältöjä käsitellään monipuolisella välillä ja menetelmin huomioiden lasten kiinnostuksen kohteet. Välineinä hyödynnetään esimerkiksi digitaalisia laitteita ja palveluita, erilaisia muita mediavälineitä, sanoma- ja aikakauslehtiä sekä kirjallisuutta. Lasta rohkaistaan tuottamaan itse mediasisältöjä sekä tuetaan lapsen kehittyviä taitoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja osallisuuteen. Lasta kannustetaan sanomaan mielipiteensä ja kuuntelemaan toisen mielipidettä. Lasten kanssa keskustellaan yhteisen keskustelun merkityksestä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Ohjelmoinnin periaatteisiin tutustuminen luo ymmärrystä digitaalisten sovellusten kehittämisestä ja vahvistaa lasten loogista ajattelua. Lapsia ohjataan tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja ergonomiseen käyttöön.

Helsingissä tuotetaan digitaalista sisältöä kuvaamalla, videoimalla, äänittämällä ja editoimalla lasten kanssa yhdessä tutkien ja innostuen. Pelillisyyttä hyödynnetään eri oppimisen alueilla itse pelejä rakentaen tai digitaalisia oppimisympäristöjä käyttäen. Ohjelmointia harjoitellaan leikin keinoin ja sitä toteutetaan myös ilman digitaalisia välineitä.

Lasten kanssa harjoitellaan tiedon etsimistä digitaalisia laitteita hyödyntäen. Samalla lasten kanssa keskustellaan luotettavasta tiedosta ja tekijänoikeuksista verkossa olevan tiedon osalta. Lasten kanssa keskustellaan peleihin liittyvistä ikärajoista ja pelaamisen turvallisuudesta.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kestäväen elämäntavan omaksumista.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan luontoon. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehdyt vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestävää elämäntapaa.

Helsingissä osallisuus on sisäänrakennettu osaksi kaikkea vuorovaikutusta ja toimintaa koko päivän ajan. Yhteisössä jokaisen lapsen ainutlaatuisuutta, aktiivisuutta ja kyvykkyyttä arvostetaan, lapset vaikuttavat laaja-alaisesti esiopetuspäivään ja oppimiseensa yksilönä ja ryhmän jäsenenä ja he kokevat olevansa ryhmän täysivaltaisia jäseniä. Yhteisöllinen toimintakulttuuri rakentuu toimintaan osallistumisen ja positiivisten kohtaamisten kautta. Lasten vaikuttamisen mahdollisuudet ovat konkreettisia, ne näkyvät toiminnassa ja niiden toteutumisesta keskustellaan.

Toimintaa rakennetaan yhdessä lasten kanssa kaikissa päivän ajan tilanteissa, ja yhdessä oppimisen prosesseihin vertaisryhmän ja henkilöstön kanssa luodaan tilaisuuksia mahdollisimman paljon. Lapset osallistuvat aktiivisesti toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä yhteisten tavoitteiden asettamiseen. Tavoitteellinen suunnittelu

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

kohdistuu koko esiopetuksen päivään ja oppimisympäristöön. Yksittäiseen toimintaan kohdistuvat suunnitelmat ovat kuitenkin avoimia, koska oppimisprosessin kulkua ei voi ennakoita. Jokaiselle lapselle mahdollistetaan mielekkäällä tavalla oppiminen ja vahvistetaan lapsen positiivista käsitystä itsestään oppijana.

Yhteisöllisyyden ja yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentumista lasten kesken ja lasten ja aikuisten kesken tuetaan myös harjoittelemalla kaveritaitoja ja yhdessä toimimisen taitoja sekä aktiivista keskustelukulttuuria. Ristiriitojen ratkaisu yhdessä lasten kanssa, käsitys vastavuoroisuudesta, yhteisten päätösten luominen ja yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen myönteisten vertaissuhteiden kautta on myös tärkeää yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentumisessa.

Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa kestävä elämäntapaa vahvistetaan KETTU-mallin avulla. KETTU - Kestävä tulevaisuus varhaiskasvatuksessa –malli yhdistää ympäristö- ja ilmastokasvatuksen, tulevaisuudenlukutaidon ja uutta luovan osaamisen. KETTU –mallin avulla perehdytään yhdessä lasten kanssa kestävä elämäntavan sisältöihin, joka innostaa kestävä kehityksen konkreettiseen toteuttamiseen ja vahvistaa lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Osana kestävyyskasvatusta kokeillaan lasten omia ajatushautomoita, jotka mahdollistavat kestävyttä edistävien ajattelutapojen tutkimisen. Kestävään tulevaisuuteen perehdytään erityisesti hyvinvoinnin, ilon, luovuuden, myötätunnon ja uteliaisuuden näkökulmista.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa luodaan perusta ekososiaaliselle sivistykselle tutkimalla luonnon hyvinvointia ja perehtymällä erityisesti ekologiseen kestävyteen. Luontosuhdetta ja hyvinvointia vahvistetaan lisäämällä retkeilyä, liikkumalla luonnossa ja oppimalla luonnon äärellä. Varhaiskasvatus ja esiopetus luovat perustan ekososiaaliselle sivistykselle siten, että lapset ymmärtävät ekologisen kestävyden olevan kaiken kestävyden perusta.

3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Kaksivuotista esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaksivuotinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Helsingin kokeiluopetussuunnitelman 2. luvussa määritellyt arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon esiopetuksen toimintakulttuuria kehitettäessä ja arvioitaessa.

Yhteisöllisen, osallisuuden myötä rakentuvan toimintakulttuurin kehittäminen Helsingissä

Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa vahvistetaan yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä rakennetaan lasten kesken, lasten ja esiopetuksen henkilöstön kesken, esiopetuksen ja huoltajien kesken, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen kanssa, sekä muiden esiopetuksen arkeen osallistuvien toimijoiden kanssa. Tavoitteena on toimintakulttuuri, jossa osallisuus, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden kokemusten vahvistaminen ovat sisäänrakennettuna osaksi kaikkea vuorovaikutusta ja toimintaa.

Yhteisöllinen toimintakulttuuri rakentuu toimintaan osallistumisen ja positiivisten kohtaamisten kautta. Yhteisöllistä toimintakulttuuria rakennetaan ja opitaan rakentamaan yhteisön jäsenten keskinäisessä vuorovaikutuksessa, turvallisessa, lämpimässä ja positiivisessa ilmapiirissä. Yhdessä toimintakulttuuria myös arvioidaan ja rakennetaan sitä entistä paremmaksi. Jokaisella yhteisön jäsenellä on oikeus täysivaltaiseen yhteisön jäsenyyteen ja yhteenkuuluvuuden kokemukseen. Huomiota kiinnitetään siihen, minkälainen viestintä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja minkälainen rajaa yhteisön ulkopuolella tai estää kiinnittymästä yhteisöön.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu antaa hyviä mahdollisuuksia rohkeasti kokeilla uusia toimintatapoja ja kehittää toimintakulttuuria. Kokeilulaki korostaa esiopetuksen vaikuttavuuden, lapsen eheän päivän ja yhtenäisen oppimisen polun merkitystä ja samalla haastaa kehittämään näitä. Kokeilussa etsitään uusia tapoja kahden ikäluokan yhteiselle laadukkaalle työskentelylle ja oppimiselle. Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään aiemman varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa olevien lasten kanssa. Samalla kehitetään entistä sujuvampia siirtymäkäytäntöjä. Kokeiluun osallistuminen edellyttää myös muuta kehittämistä kaksivuotisen esiopetuksen onnistumiseksi. Tällaisia ovat muun muassa palveluohjauksen kehittäminen, lasten kuljetusten sujuva järjestäminen, henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon palvelujen ulottuminen viisivuotiaille.

Toimintakulttuuri vaikuttaa esiopetuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys esiopetuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Hyvä toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle. Esiopetuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelevaan.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogista johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa yksi keskeinen työmenetelmä on pedagoginen dokumentointi. Pedagogista dokumentointia käytetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla saatujen tietojen perusteella esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja muokataan ja kehitetään esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen pedagogista dokumentointia kuvataan tarkemmin luvussa neljä.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään erityisesti uusia toimintatapoja kahden ikäluokan yhteiselle oppimiselle. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioitettavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Terveen itsetunnon ja oppimismotivaation varhaista tukemista korostetaan.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi.

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

[Kielitietoista opetusta ja sen toimintaperiaatteita ja tavoitteita edistävää toimintaa kuvataan tarkemmin luvussa 4.4. Kielten rikas maailma.](#)

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Esiopetuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan kävelyä ja pyöräilyä oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja ohjaaminen vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

[Helsingissä toteutetaan kaikilla opetuksen asteilla kiusaamisen vastaista toimenpideohjelmaa \(KVO13\). Jokaisessa toimenpiteessä sovitaan yhtenäinen systemaattisesti käytössä oleva toimintamalli, jolla vahvistetaan kaveritaitoja, eli vuorovaikutus, empatia- ja tunnetaitoja sekä lasten osallisuutta ristiriitojen ja konfliktien ratkaisussa.](#)

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävään elämäntapaan liittyvää kasvatusta

3.2 Koko kaupunki oppimisympäristönä Helsingissä

Esiopetuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristön käsite on laaja ja sillä tarkoitetaan kaikkia tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristö innostaa lapsia leikkimään, liikkumaan ja tutkimaan maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Monipuoliset oppimisympäristöt suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Oppimisympäristöjä muuttamalla ja rikastamalla lapsille tarjotaan uusia oppimisen mahdollisuuksia. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Fyysinen oppimisympäristö koostuu esiopetus paikan sisä- ja ulkotiloista, luonnonympäristöstä, rakennetusta kaupunkiympäristöstä sekä muista kaupungin tarjoamista mahdollisuuksista. Helsingin esiopetuksessa hyödynnetään laajasti erilaisia luonnonympäristöjä; metsät, puistot, kalliot ja merenrannat tarjoavat hyvät mahdollisuudet käsitellä esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia. Myös museot, kirjastot ja teatterit sekä julkinen liikenne ovat osa helsinkiläistä oppimisympäristöä.

Hyvä oppimisympäristö on virikkeellinen, jossa lasten käytössä on riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä ja lasten **yksilölliset tuen tarpeet** otetaan huomioon. Lisäksi materiaalien ja välineiden valinnassa huomioidaan kestävä kehityksen periaatteet ja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan myös erilaisia kierrätysmateriaaleja. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä, joka tarjoaa uusia oppimisen mahdollisuuksia.

Esiopetuksen ilmapiirin tulee olla turvallinen ja muita kunnioittava. Oppimisympäristö vahvistaa sukupuolten, kulttuureiden sekä yksilöiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Henkilökunnan ammatillisen osaamisen kehittäminen, uusien työtapojen kokeileminen ja omaksuminen sekä ryhmän pedagogisen toiminnan systemaattinen arviointi ovat tärkeä osa oppimisympäristöjen kehittämistä.

3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa Helsingissä

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, kaksivuotinen esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteisellä keskustelulla ja yhteistyöllä edistetään opetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana yhteistyötä vahvistetaan erityisesti alkuopetuksen kanssa, jotta lapsen oppimisen polun jatkumoa turvataan ja yhdessä oppimista vahvistetaan. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Helsingissä kaksivuotisen esiopetuksen toimipaikan ja tämän yhteistyökoulun kesken laadittava esi- ja alkuopetuksen yhdessä oppimisen suunnitelma kuvaa tavoitteellisen yhteistyön alkuopetuksen kanssa ja vahvistaa opinpolun jatkumoa. Yhteistyötä alkuopetuksen kanssa kehitetään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana ja sille luodaan myös uusia rakenteita. Yhteistyön suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja säännöllisyys ovat tärkeitä. Painopisteenä kehittämisessä on oppijoiden yhdessä tekeminen. Lisäksi vahvistetaan pedagogiikan ja pedagogisten toimintatapojen yhtymäkohtia esi- ja alkuopetuksen välillä.

Helsingissä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala luo yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa toimintamalleja lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen sekä kasvun ja oppimisen tuen muotoihin. Käytössä olevia toimintamalleja ja monialaista yhteistyötä kuvataan tarkemmin luvuissa 5 ja 6.

Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä esimerkiksi neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa rakennetaan yhteistyötä varhaiskasvatuksen eri toimintamuotojen, muun julkishallinnon, kulttuuritoimijoiden, järjestöjen ja asukasyhteisöjen sekä yritysten kanssa.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan ja [lapset ovat mukana esiopetuksen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa](#).

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys esiopetuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasavertainen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. Laadukas palvelunohjaus ennen lapsen esiopetukseen hakemista on osa yhteistyötä.

Yhteistyö esiopetuksen aikana edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa ([oppimissuunnitelmasta tarkemmin luvussa 2](#)).

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Huoltajat [saavat tietoa](#) kuljetusavustuksista, kuljetuksista sekä oppilashuollon palveluista sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

[Helsingissä toiminnan ja sisältöjen näkyväksi tekeminen suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla on tärkeä osa huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.](#) Lasten huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta hyödynnetään esiopetuksen toteuttamisessa. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa.

[Helsingissä käytetään monipuolisesti toiminnallisen osallisuuden malleja, jotka edistävät huoltajien liittymistä osaksi esiopetuksen yhteisöä ja vahvistavat esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien välistä luottamusta.](#) Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle. Vanhempainilaisuuksissa huoltajat saavat myös tietoa kouluun siirtymisestä sekä esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyöstä. Konkreettiset yhteistyötä edistävät toiminnot kuvataan yksiköiden toimintasuunnitelmissa.

[Kokeilun aikana kehitetään aktiivisesti toimintatapoja, joilla vahvistetaan huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön rakenteita ja huoltajien osallisuutta sekä yhteisöllisyyden rakentumista.](#) Tavoitteena on vahvistaa huoltajien mahdollisuutta osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin sekä avointa ja aktiivista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Osana tätä pyritään vahvistamaan myös huoltajien välistä verkostoitumista.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään siirtymäkäytäntöjä ja siirtymiin liittyvää ammatillista yhteistyötä suunnitelmallisesti henkilöstön yhteistyönä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

[Tavoitteena on sellaiset yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla.](#) Aloitus- ja siirtymäkäytännöt kirjataan kunkin yksikön toimintasuunnitelmaan. Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan kaksivuotiseen esiopetukseen ja

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. [Helsingissä lapset tutustuvat toiminnallisesti perusopetukseen toiminta- ja oppimisympäristönä yhdessä koululaisten kanssa säännöllisesti useamman kerran vuodessa esiopetusvuoden aikana.](#) Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. [Helsingissä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma \(LEOPS\) toimii perusopetukseen siirryttäessä myös tiedonsiirron välineenä.](#)

Tietoa esiopetuksen aikaisista oppimisympäristöistä ja esiopetuksessa hankituista taidoista sekä työtavoista siirtyy alkuopetuksen opettajille esi- ja alkuopetuksen yhteistyön, yhdessä oppimisen ja muun käytettävissä olevan materiaalin avulla.

Yhteistyötä alkuopetuksen kanssa kehitetään kokeilun aikana. Painopisteenä kehittämisessä on oppijoiden yhteinen toiminta ja eheän esi- ja alkuopetuksen polun rakentaminen. Toimiva yhteistyö sisältää perusopetukseen jatkamiseen liittyvien käytänteiden kehittämistä. Tärkeää on vahvistaa lapsen myönteistä käsitystä perusopetukseen jatkamisesta. Kokeilun aikana kehitetään myös tiedonsiirtoon liittyviä käytäntöjä.

4.OPETUKSEN TAVOITTEET JA PEDAGOGINEN TOTEUTTAMINEN KAKSIVUOTISESSA ESIOPETUKSESSA

Esiopetuksen pedagogisena tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä heidän laaja-alaista osaamistaan. Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja näissä perusteissa opetukselle asetetut tavoitteet.

Monipuolisiin työtapoihin, pedagogiseen dokumentointiin, opetuksen arviointiin ja oppimisen alueisiin liittyvät tavoitteet ovat opetuksen tavoitteita. Lisäksi esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut kaksivuotisen esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille ja lasten laaja-alaisen osaamisen edistämiseksi asetetut tavoitteet.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa lasten oppimismahdollisuuksista ja hyvinvoinnista pidetään huolta koko päivän ajan. Esiopetuksen opettajalla on vastuu esiopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaisesti. On tärkeää, että esiopetuksen koko henkilöstö tuntee opetussuunnitelman tavoitteet ja toimii yhdessä niiden saavuttamiseksi.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvien lasten ikäero vaihtelee alle viisivuotiaista seitsemänvuotiaisiin. Lasten ikäerot sekä henkilökohtaisen kehittymisen erot otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Lisäksi otetaan huomioon se, että lasten kokemusten kesto varhaiskasvatukselle tyypillisestä oppimisesta ja toiminnasta vaihtelevat. Lasten mielenkiinnon kohteet, osaaminen ja kehittyvät taidot sekä tarve tarjota kullekin lapselle sopivasti haasteita ovat opetuksen suunnittelun lähtökohtia. Eri ikäiset lapset voivat osallistua kokeiluun yhteisissä ryhmissä.

Useimmat kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvista lapsista saavat esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta. Jotta lasten päivät olisivat pedagogisesti laadukkaita ja eheitä, on tärkeää, että esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö sopivat arjen käytännöistä sekä suunnittelevat ja arvioivat toimintaa yhdessä.

[Luvussa 4 jokaisen alaluvun perustetekstin jälkeen on kirjattu Helsingin kuntakohtaiset toimintatavat ja lisäykset.](#)

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa kaksivuotisen esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.6) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Ne ovat osa vähitellen kehittyviä oppimisen taitoja, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Leikkiin perustuvat sekä kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Esiopetuksessa olevien lasten työskentelytaidot ovat kuitenkin vasta kehittymässä, joten opettaja vastaa siitä, että lapset saavat kokemuksia ja ohjausta eri tiedon ja taidon aloille sopivista työtavoista. Leikkiä, havainnointia, tutkimista ja fyysistä aktiivisuutta sisältävät työtavat ovat keskeisiä. Erilaiset työtavat tuovat myös vaihtelua lasten päiviin ja viikkoihin. Muun muassa riehakkaan leikin jälkeen lapset tarvitsevat mahdollisuuksia rauhoittua ja keskittyä työskentelemään jollain muulla tavalla.

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittäminen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeinen työtapasi esiopetuksessa.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, kuten draamaa, liikuntaleikkejä sekä leikillistä lukemista ja kirjottamista. Leikin aiheet voivat vaihdella lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan vakavista teemoista hassutteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapo kaksivuotisessa esiopetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päätelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat lasten osallisuuden kokemusta.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolisia tarjoumia sisältävät oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Helsingissä työtapojen valinnassa huomioidaan kaupungin laajat ja monipuoliset mahdollisuudet, joihin kuuluvat esimerkiksi luonto, julkinen liikenne, liikkumisen mahdollisuudet, eri yhteistyökumppanit, kulttuuri- ja muut kohteet sekä kaupungin monikerroksinen rakenne ja historia.

Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee tilanteiden, valittujen aihepiirien ja lasten yksilöllisen kehityksen mukaan. Helsingissä ilmiöpohjainen oppiminen, asioiden ja ilmiöiden laaja-alainen tarkastelu ja tutkiminen yhdessä lasten kanssa innostaa toimintaan, jossa lopputulos ei ole ennalta suunniteltu.

Helsingissä on tarjolla materiaalia oppimisen eri osa-alueiden ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteista muodostuvan **eheytetyn pedagogisen** toiminnan tueksi.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen osa kaksivuotisen esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnoinnin, dokumenttien kokoamisen ja näiden tulkinnan avulla tarkastellaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa. Dokumentit voivat olla muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisestä tekemisestä. Dokumentoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetusryhmän toiminnasta sekä kunkin lapsen kehittymisestä ja oppimisesta sekä ajattelusta ja mielenkiinnon kohteista. Dokumenttien avulla opettaja voi tehdä kunkin lapsen oppimista ja kehittymistä näkyväksi ja samalla motivoida lasta oppimaan.

Pedagoginen dokumentointi on osa opettajan ja muun henkilöstön työtä ja osa dokumentoinnista voi olla vain henkilöstön ammatilliseen käyttöön tarkoitettua. Lapset osallistuvat dokumentointiin taitojensa mukaan ja heitä ohjataan kokemaan dokumentteja itselleen merkityksellisistä asioista. Esiopetusryhmän yhdessä valitsemien ja lasten henkilökohtaisesti valitsemien dokumenttien avulla voidaan havainnollisesti kertoa esiopetuksen toiminnasta huoltajille. Näin myös huoltajat pääsevät osallistumaan toiminnan arviointiin, ideointiin ja kehittämiseen.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on auttaa toteuttamaan esiopetusta lapsilähtöisesti. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen kasvun ja oppimisen tuen (luku 5) sekä oppilashuollon (luku 6) toteuttamisessa. Lapsen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevien lasten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa esiopetuksen pedagogista dokumentointia. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa käytetään toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työtapojen ja arvioinnin käytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä esiopetuksen tavoitteiden mukaiseksi.

Helsingissä lapsen osallisuutta oppivan yhteisön aktiivisena jäsenenä vahvistetaan muun muassa pedagogisen dokumentoinnin avulla. Lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi omien kiinnostuksen kohteidensa kautta, joita dokumentoidaan suunnitelmallisesti. Onnistunut pedagoginen dokumentointi tuo näkyviin oivallukset, kokemukset ja yhteisen tekemisen ilon, jotka lisäävät ryhmän yhteishenkeä. Kertomalla ja kuvittamalla näitä kokemuksia erilaisten dokumentointimenetelmien ja -välineiden avulla, lapsiryhmän toiminnasta vastaava henkilöstö auttaa lasta tulemaan tietoisemmaksi omasta oppimisestaan ja kokemuksistaan.

Ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan kirjatut tavoitteet ja toiminta dokumentoidaan ryhmäportfolioon. Sen avulla lasten kanssa on helppo palata yhteisiin kokemuksiin, käydä keskustelua, arvioida ja suunnitella tulevaa. Lasten kanssa tuotetaan materiaalia arkipäivän havainnoista, ilmiöoppimisen kokonaisuuksista sekä ryhmässä toteutetuista leikki- ja tutkimusprojekteista. Dokumentointia toteutetaan erilaisin tavoin ja välinein samalla harjoitellen tieto- ja viestintäteknologisia taitoja. Ryhmäportfolioon koottua materiaalia jaetaan huoltajille, josta he saavat tietoa toiminnasta ja sen pedagogisesta sisällöstä.

Esiopetusryhmissä on olennaista tehdä selkeä suunnitelma siitä, mitä, miten ja milloin dokumentointia toteutetaan ja tarkastellaan yhdessä. Olennaista on arvioida toteutunutta toimintaa ja pohtia, miten jatketaan eteenpäin.

4.3 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvu- ja ympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Näitä tietoja voivat antaa lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. On tärkeää, että opettaja saa myös tietoa lapsen mahdollisesta tuesta ja tuen tarpeista esiopetusta edeltävästä varhaiskasvatuksesta. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita, eikä esiopetuksessa ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seuraamisen kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuraaminen perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

tekemät työt ja kertomat kokemukset ovat osa havainnointia ja dokumentointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat arvokkaita. Kootun seurantatiedon ja sen perustalta tehtyjen arviointipäätelmien pohjalta opettaja kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisaalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisen toiminnan onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat perusopetuksen opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Kokeilukunta vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta (tarkemmin luvussa 3.3). Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa molempien lukuvuosien päätteeksi kaksivuotisen esiopetuksen osallistumistodistus. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, kokeilukunnan, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 5.2.2021 hyväksymien kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

[Helsingissä lapset saavat todistuksen esiopetuksen päättyessä. Todistukseen merkitään osallistumisen aika ja lapsen nimi. Huoltajien erikseen pyytäessä, annetaan perustetekstissä mainitun sisältöinen esiopetuksen osallistumistodistus esimerkiksi perheen muuttaessa ulkomaille.](#)

Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutumista seurataan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti. Kokeilukunnan tulee osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin kokeilulainsäädännön mukaisesti. Ulkopuolisen seurannan ja tutkimuksen lisäksi kokeilukuntien tulee itse arvioida kaksivuotista esiopetusta. Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä on kyse kansallisesti merkityksellisestä kokeilusta, joten oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen on osa kokeilua ja edellyttää suunnittelua ja johtamista heti kokeilun alusta. Kokeilukunta vastaa siitä, millaisia toiminnan arvioinnin ja henkilöstön itsearvioinnin menetelmiä

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

kokeilun aikana käytetään. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetuksen toteutuneesta laadusta, kokeilun onnistumisesta ja kaksivuotiseen esiopetukseen liittyvistä kehittämisen kohteista.

Toiminnan arviointi Helsingin kaksivuotisessa esiopetuksessa

Helsingiläistä esiopetusta arvioidaan ja kehitetään kansallisen arviointitiedon sekä paikallisella ja yksikkötasolla toteutettavan arvioinnin pohjalta. Esiopetuksen toiminnan arviointi on velvoittavaa ja sen tarkoituksena on toiminnan laadun ylläpitäminen ja kehittäminen sekä lapsen kehityksen, oppimisen ja kasvun tukeminen.

Esiopetuksen toiminnan arviointi on systemaattista ja jatkuvaa ja se perustuu niille tavoitteille, joita Helsingin esiopetussuunnitelmassa toiminnalle asetetaan. Arvioinnin keskeisenä menetelmänä on tavoitteellinen ja suunnitelmallinen eri tasoilla tapahtuva kehittävän arvioinnin periaattein toteutettava itsearviointi. Myös asiakaspalautteiden ja asiakaskyselyjen kautta saatua tietoa ja havaittuja kehittämistarpeita hyödynnetään toiminnan kehittämisessä.

Yksikön toimintasuunnitelma, ryhmän pedagoginen suunnitelma ja ryhmäportfolio muodostavat pedagogisen dokumentoinnin kokonaisuuden, joka pitää sisällään toiminnan suunnittelun, dokumentoinnin, arvioinnin ja kehittämisen. Suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan yksiköissä vuonna 2021 käyttöön otettavan yhteisen arviointimallin mukaisesti.

Lisäksi Helsingissä tehdään yhtenäistä arviointi- ja kehittämistyötä esi- ja perusopetuksessa.

Yksikön toimintasuunnitelma

Varhaiskasvatussyksiköt laativat vuosittain Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuvan toimintasuunnitelman, jossa kuvataan toiminnan järjestämisen pedagogiset periaatteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Helsingissä yhteisiä kaupunkitasoisia tavoitteita nousee vuosittain myös kaupungin strategiasta. Toimintasuunnitelmaa ja siihen kirjattujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan yksikkö- ja ryhmätasolla toimintasuunnitelman arviointitaulukoiden avulla. Paikallisella tasolla toimintasuunnitelman ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta arvioidaan auditoimalla.

Ryhmän pedagoginen suunnitelma ja ryhmäportfolio

Esiopetusryhmien suunnitelmallinen pedagoginen toiminta perustuu tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Tavoitteiden pohjana ovat henkilöstön havainnot ja lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmiin kirjatut lasten mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja tarpeet.

Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen kirjataan ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan. Toteutunutta toimintaa arvioidaan ja dokumentoidaan ryhmäportfolioon yhdessä lasten kanssa.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (Leops)

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa sitä, miten lapsen kasvun, oppimisen, kehityksen ja tuen tarpeisiin on vastattu ja kuinka lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet on otettu huomioon.

Kokeilun onnistumisen arviointi paikallisella tasolla

Kokeilun aikana Helsingissä arvioidaan kokeiluopetussuunnitelman pedagogisia tavoitteita ja toimivuutta lapsen oppimisen, kasvun ja kehittymisen näkökulmasta. Toiminnan arviointia tehdään kokeilun aikana säännöllisesti jatkuvan kehittävän arvioinnin mukaisesti yhdessä kokeilupäiväkotien johtajien ja henkilöstön kanssa.

Arvioinnissa käytettäviä välineitä ovat muun muassa:

- Ryhmän pedagoginen suunnitelma
- Huoltajien ja lasten osallistuminen arviointiin, esim. kohdennettu asiakaskysely
- Kokeilupäiväkotien auditoinnit

4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa

Oppimisenalueet muodostuvat eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvistä, esiopetuksen kannalta oleellisista opetuksen tavoitteista. Vaikka oppimisen alueita muodostettaessa on otettu huomioon laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, on tärkeää, että opettaja ottaa ne huomioon opetusta suunnitellessaan. Oppimisen alueiden tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita. Lasten eheän päivän ja oppimisen jatkumon varmistamiseksi on tärkeää, että koko henkilöstö tuntee oppimisen alueiden tavoitteet ja muut luvussa 4 määritellyt opetuksen tavoitteet. Tässä luvussa kuvatut oppimisenalueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi.

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eheytetyn opetuksen periaatteiden mukaisesti opettaja yhdistelee eri oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia suunnitellessaan.

Oppimisen alueiden rinnalla toinen opetuksen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tärkeä tekijä ovat lasten mielenkiinnon kohteet. Tietoa lasten mielenkiinnon kohteista saa muun muassa havainnoimalla lasten toimintaa sekä keskustelemalla lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Myös lasten aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tietoa lasten kiinnostuksen aiheista. Opettaja käyttää koottua tietoa lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja lasten oppimisen yksilöllisessä tukemisessa. Lasten mielenkiinnon kohteet muuttuvat ja vaihtuvat esiopetuksen kuluessa, joten havainnointi ja yhteinen keskustelu ovat tärkeitä koko esiopetuksen ajan.

Lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen on osa lapsilähtöistä esiopetusta. Kiinnostavien asioiden ja teemojen opettelu motivoi lapsia oppimaan ja iloitsemaan oppimastaan. Samalla lapset saavat kokemuksia siitä, että heidän ajatuksensa ovat tärkeitä. Opettajan tehtävä on myös ohjata lapsia kokeilemaan ja opettelemaan uusia tietoja ja taitoja oppimisen alueiden mukaisesti. Lasten kanssa tutustutaan oppimisen alueiden sisältöön ja jutellaan siitä, mitä ne tarkoittavat.

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka toteutetaan oppimiskokonaisuuksina. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa kehittyvien taitojensa puitteissa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Kielten rikas maailma

Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen sekä oppimisen että tiedonhankinnan väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Kieli antaa lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevien lasten kielelliset taidot ja valmiudet vaihtelevat paljon. Opetusta eriyttämällä tarjotaan jokaiselle lapselle sopivia haasteita ja uuden oppimisen iloa. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin sekä tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.6). Lisäksi se on yhteydessä seuraaviin laaja-alaisen osaamisen alueisiin: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Esiopetuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan. Myönteinen palaute on tärkeää oppimisen ja motivaation kannalta.

Esiopetuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään esiopetuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia esiopetuksessa käsitellään luvussa 4.5.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Lasten kielelliset identiteetit** (kuvio 1) kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 1. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa jokaisen lapsen **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä.

Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen kieli- ja tekstiympäristö. Lapsille tulee olla tarjolla monipuolista kuunneltavaa, luettavaa ja katseltavaa. Opetuksessa käytetään erilaisia tekstejä kuten lastenkirjallisuutta, lasten tietokirjoja, lehtiä, verkkotekstejä ja äänikirjoja. Lapsille luetaan ja kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon kehittymistä tukee se, että esiopetuksessa laajan tekstikäsitteilyksen mukaisesti puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisiä ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä. Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia kieltä; lukea, puhua ja kirjoittaa sekä laajentaa sanavarantoaan. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäintaitoihin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Vuorovaikutustaitoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Opetuksessa voidaan harjoitella keskittyntä kuuntelua ja vuorottelua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.

Lasten **kielen käyttötaitoja** vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa. Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista. Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.

Lasten **kielellisen muistin ja sanavarannon** kehitystä tuetaan esimerkiksi loruilla ja laululeikeillä, kielellä leikittelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä. Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee **kielitietoisuuden kehittymistä**. Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äännteisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin. Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Heitä kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

[Helsingin esiopetuksessa lasten kielen kehittymisen varmistamiseksi henkilöstö käyttää apunaan erilaisia tukimateriaaleja \(esim. KieliPeda-materiaalia ja Ota koppi-materiaalia\). Helsingissä toimii alueellisia S2-opettajia, joiden kanssa lasten kanssa toimiva henkilöstö tekee yhteistyötä lasten kielitaidon kehittymisen varmistamiseksi. Yhteistyötä tehdään lasten kielitaidon kehittymisen varmistamiseksi moniammatillisesti.](#)

[Esiopetuksen henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla ymmärretyksi ja ymmärtää ympäristönsä tapahtumia sekä osallistua niihin. Esiopetuksen opettajat suunnittelevat toimintaa siten, että oppimisen sisältöjen lisäksi toiminnalle asetetaan kielelliset tavoitteet ja nämä tehdään oppijoille näkyviksi.](#)

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Oppimisympäristöt ovat monikielisiä ja niissä käytetään useita kieliä rinnakkain. Ne ovat turvallisia ja rohkaisevat sekä innostavat oppimaan kieliä, kielistä ja kielillä. Lapset oppivat kieliä leikkien, laulaen, tanssien, puhuen, tarinoiden, kertoen, kuunnellen ja kysyen.

Helsingissä jokainen henkilöstön jäsen toimii kielellisenä esimerkkinä ja luo omalla toiminnallaan lukuintoa. Eriyksen tärkeitä lukuinnon lisäämisessä ovat yhteiset ja lapsille merkitykselliset lukuhetket. Lasten kanssa luettavaksi valitaan monipuolisesti erilaisia kirjoja ja valinnoissa huomioidaan lasten omat toiveet ja kiinnostuksen kohteet. Kirjoja luetaan useilla eri kielillä.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Eri ilmaisutavoissa toteutuvat hahmottamisen, tekemisen ja tulkinnan vaiheet.

Esiopetuksessa jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus taiteellisiin elämyksiin, kokemuksiin ja omaan ilmaisuun. Ilmaisun eri muodot tuovat näkyväksi lapsen ajattelua, tunteita sekä tapaa nähdä ja kokea maailmaa. Harjoittelu tukee hyvinvointia sekä lasten keskittymiskyvyn, vuorovaikutus-, ongelmanratkaisu- ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Ilmaisun eri muotojen harjoittelu vahvistavaa lasten kuuntelemisen, tavoitteellisen toiminnan ja vertaispalautteen taitoja. Eriyistä huomiota kiinnitetään pienimpien lasten ilmaisutaitojen vahvistamiseen. Samalla heidän mahdollisuutensa osallistua ja tulla kuulluksi vahvistuvat.

Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja keuhollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista moninaisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. Taiteen, kulttuurin ja eri ilmaisun muotojen harjoittelu ja kokeilut edellyttävät esiopetuksen toimintakulttuurin systemaattista kehittämistä.

Helsingissä taide- ja kulttuurikasvatus on merkittävä lapsen elämää rikastuttava ilon ja mielihyvän lähde. Taiteellisen kokemisen ja ilmaisun avulla edistetään lasten oppimisedellytyksiä ja kehitetään lasten sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuva.

Kaksivuotisen esiopetuksen aikana lapsille tarjotaan monipuolisesti mahdollisuuksia ilmaista itseään sekä mahdollisuuksia kokea ja tehdä taidetta. Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Kaksivuotisessa esiopetuksessa on olennaista luoda suunnitelma siitä, miten ilmaisun eri muotojen sisältöjä syvennetään käytettävien menetelmien, materiaalien ja välineiden osalta esiopetuksen aikana.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Jokaisen lapsen ilmaisun kehittymistä tuetaan yksilöllisesti ja ryhmän jäsenenä. Lapsille annetaan mahdollisuus ilmaista omaa kieltään ja monimuotoisuuttaan tavoilla, joista on keskusteltu huoltajien ja lasten kanssa.

Kaksivuotisen esiopetuksen aikana tutustutaan taiteeseen ja kulttuuriin monipuolisesti eri sisältöjä luovasti yhdistellen. Itseilmaisun harjoittelun ja taidekasvatuksen avulla harjoitellaan luovan prosessin mukaista toimintaa. Luovan prosessin toteuttamiselle annetaan riittävästi aikaa ja tilaa.

Esiopetuksen aikana hyödynnetään Helsingin monipuolista luontoa ja rakennettua kaupunkiympäristöä. Yhteistyötä tehdään kaupungin taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Yhteistyötä voidaan toteuttaa esimerkiksi kulttuurikeskusten, kirjastojen, museoiden ja muiden kaupungin kulttuuri- ja taidetoimijoiden kanssa. Kaupungin tarjoamat monipuoliset oppimisympäristöt ovat esiopetusikäisille merkityksellisiä taiteen kokemisen, tekemisen sekä leikkilisen kohtaamisen paikkoja.

Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan ja niitä harjoitellaan myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kulttuuripolun sisältöjä toteuttamalla. Helsingin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kulttuuripolku muodostaa yhdessä perusopetuksen kulttuuripolun kanssa kokonaisuuden, jonka avulla mahdollistetaan lasten tasavertainen mahdollisuus taiteen ja kulttuurin kokemiseen sekä tekemiseen. Helsingin esiopetuksessa taidekasvatus kytkeytyy myös ilmasto- ja ympäristökasvatukseen KETTU-mallin kautta.

Lapsille tarjotaan monipuolisesti mahdollisuuksia omien tuotostensa esittelyyn ja jakamiseen. Tuotoksia esiteltäessä harjoitellaan myös kannustavan vertaispalautteen antamista. Työskentelyä ja tuotoksia dokumentoidaan esimerkiksi kuvaamalla, videoimalla ja äänittämällä. Tuotoksia laitetaan esille varhaiskasvatyksyksissä ja kuvia ja videoita jaetaan esimerkiksi ryhmien portfolioissa. Näyttelyitä ja esityksiä voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää myös yhteistyössä kaupungin taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Lasten ilmaisua tehdään näkyväksi myös päiväkodin yhteisissä juhlissa ja tapahtumissa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja omakohtaista suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan monipuolisesti eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia erilaisista tavoista tehdä musiikkia yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteista.

Esiopetuksessa harjoitellaan monimateriaalisten **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen, jolla vahvistetaan heidän suhdettaan käsityökulttuuriin ja myönteisiä osallisuuden kokemuksiaan. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien (esim. kivi, puu, metalli) että pehmeiden (esim. villa, sammal, kangas) materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa, kiinnostuksen kohteidensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat aikuisten tuen avulla loogisesti eteneviä, pienten lasten osaamistasolle suhteutettuja, pitempikestoisia käsityöprosesseja. Työskentelyssä hyödynnetään paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä sekä kierrätysmateriaaleja.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

kokemuksia taiteen äärellä. Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä, äänellä ja keholla voidaan leikkiä ja kehittää vuorovaikutus- ja ilmaisun taitoja monipuolisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun ja vuorovaikutuksen keinoin. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi toimintaan sopivia loruja, runoja, satuja, kertomuksia, näytelmiä sekä muuta kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhdessä suunnitellusta prosessista ja yhteisestä esittämisestä. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta, tanssia ja sirkusta

Helsingin esiopetuksessa **musiikillista toimintaa** lähestytään leikillisyyden ja onnistumisen kokemusten tuottamisen kautta. Lapsille tarjotaan kokemuksia myös musiikin ja liikkeen yhdistämisestä. Erilaiset soittimet ja musisoinnin välineet ovat monipuolisesti lasten käytettävissä ja niiden käyttöön opastetaan. Musiikkiesityksiä ja esiintymistilanteita voidaan toteuttaa ryhmien sisällä tai suuremmalle yleisölle esimerkiksi yhteisissä juhlissa.

Helsingin esiopetuksessa **kädentaitojen** keskiössä on elämysten ja onnistumisen kokemusten tuottaminen. Käsitöiden tekemisessä käytetään monipuolisesti pehmeitä ja kovia materiaaleja ja harjoitellaan niiden työstämisessä käytettävien välineiden käyttöä työturvallisuus huomioiden. Motoristen taitojen lisäksi käsitöiden tekemisessä harjoitellaan suunnittelutaitoja ja luovaa ongelmanratkaisua sekä työskentelyprosessin dokumentoimista.

Helsingin esiopetuksessa **kuvallisen ilmaisun** keskiössä on lapsien mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä taiteen tuottamat esteettiset elämykset ja kokemukset. Erilaiset työvälineet ja materiaalit ovat monipuolisesti lasten käytettävissä ja niiden oikeaoppiseen käyttöön annetaan ohjausta. Lapsia rohkaistaan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä ja materiaaleja ja tuottamaan kaksi- ja kolmiulotteisia sekä digitaalisia teoksia. Taiteeseen tutustutaan myös kulttuurilaitoksissa, museoissa, gallerioissa ja kaupungin julkisen taiteen kautta.

Helsingin esiopetuksessa **sanallisen ja kehollisen ilmaisun** avulla rohkaistaan lapsia ilmaisemaan ja viestimään monipuolisesti omaa kehoaan apuna käyttäen. Kehollisen viestinnän keskiössä on leikillisuus ja kokemuksellisuus. Sanallista ja kehollista ilmaisua harjoitellaan myös spontaaneissa vuorovaikutustilanteissa kuten pukemisloruissa tai vuorovaikutteisissa laulu- ja loruleikeissä. Yhdessä suunniteltuja tuotoksia voidaan esittää ryhmässä tai suuremmalle yleisölle esimerkiksi yhteisissä juhlissa

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin arvojen, katsomusten, perinteiden ja toimintamallien lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia toimia yhteiskunnassa ja ymmärtää moninaisuutta. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

kehittäminen ja rakentavan vuoropuhelun harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Asioita on tärkeä käsitellä niin, että lapset voivat tuntea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyden ilmiöitä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin sekä pohtia tulevaisuutta. Opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen sekä digiturvataitoja. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen ajattelun ja toiminnan taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin uskontoihin ja katsomuksiin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aiheita lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien ja isovanhempien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan tutustua myös erilaisiin juhlaperinteisiin, kansanperinteen tarinoin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lapsille tarjotaan osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia lähiympäristössään.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten kokemuksiin ja erilaisiin arjen tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median sisällöt. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä ja lähiympäristössä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotmuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään tapakulttuuriin sekä vuodenkiertoon ja elämänkaareen liittyviin juhliin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuuksia ihmetellä elämänskysymyksiä esimerkiksi leikkien, keskustellen ja luovasti itseään ilmaisten. Katsomuskasvatus antaa lapsille välineitä ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä käsitteitä ja kysymyksiä sekä valmiuksia rakentaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista identiteettiään. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Matemaattisten taitojen tukemisessa sekä teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on keskeistä lasten omien havaintojen ja toiminnan sekä esiopetuksessa syntyvien tilanteiden hyödyntäminen ohjauksessa. Matemaattinen toiminta kehittää lapsen taitoja monipuolisesti. Lasten ympäristöä koskevien ja matemaattisten havaintojen arvostaminen sekä niiden edelleen rikastaminen ja jäsentäminen tukevat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito havainnoida ympäristön ilmiöitä sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä tukee matemaattista ajattelua ja edistää myös muiden taitojen oppimista. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa tuetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota ympäristössä ilmeneviin matemaattisiin piirteisiin ja tehdään arjen matemaattista ajattelua näkyväksi. Opetus ja toiminta luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen, geometristen käsitteiden sekä avaruudellisen hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa sekä tukea kaikkien lasten matemaattisia valmiuksia.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään ja perustelemaan omia ratkaisuja.

Tutkiva toiminta ja oppiminen ovat keskeisessä roolissa matemaattisten taitojen opettelussa sekä ympäristö- ja teknologiakasvatuksessa. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Helsingin esiopetuksessa lapset kokevat oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisista, luonnon-, tieteellisistä, teknologisista ja ympäristön ilmiöistä esimerkiksi [Kettu-perheen](#) sekä innostavan [STEAM-labyrintin](#) parissa.

Lapsia rohkaistaan yhdessä havainnoimaan, ihmettelemään ja pohtimaan sekä esittämään kysymyksiä. Heitä tuetaan etsimään kysymyksiin vastauksia monin eri tavoin, tekemään päätelmiä sekä kokeilemaan ja keksimään luovia ratkaisuja. Lasten kanssa harjoitellaan kuvailemaan ja selittämään havaintoja ja päätelmiä. Kiinnitetään huomiota tieteenalojen moninaiisiin, usein hyvin eksakteihin käsitteisiin monilukutaitoa ja kielitietoisuutta vahvistaen. Pedagoginen dokumentointi tekee oppimisen ja osaamisen näkyväksi, auttaa lapsia havaitsemaan edistymisensä ja tunnistamaan omat vahvuutensa.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Esiopetuksessa huomioidaan oppimisen kaikkiaallisuus ja koko kaupunki oppimisympäristönä. Suomen vaihtelevat vuodenaajat ja Helsingin monimuotoinen luonto sekä rakennettu kaupunkiympäristö tarjoavat mahdollisuuksia matemaattisiin, luonnontieteellisiin sekä teknologisiin ilmiöihin tutustumiseen. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään eri toimijoiden matematiikka-, luonto-, tiede-, ympäristö- ja teknologiaoppimisen ympäristöjä.

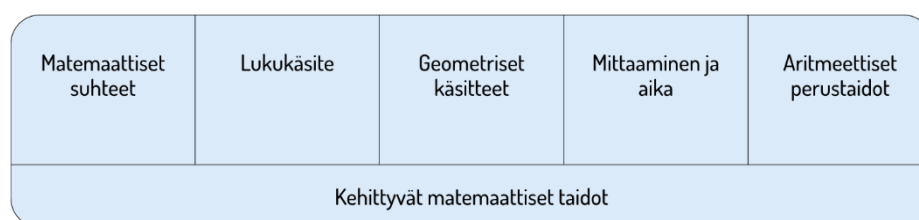
Helsingissä ajatellaan, että tulevaisuudessa korostuu uutta luovan osaamisen merkitys. Sen keskeisiä elementtejä ovat muun muassa totuttujen ajatus- ja toimintamallien ravistelu, dialogisuus, kyky katsoa asioita monesta näkökulmasta ja asettuminen toisen ihmisen asemaan sekä kyky ratkaista ongelmia ja ristiriitoja.

Lasten uutta luovaa osaamista pyritään vahvistamaan Helsingissä mm. monialaisella pedagogisella STEAM-lähestymistavalla (science, technology, engineering, arts, mathematics). Tässä oppimisen merkityksellisyyttä korostavassa lähestymistavassa oppiminen kytketään jokapäiväisen elämän tilanteisiin. Humanististen, yhteiskunnallisten ja katsomuksellisten näkökulmien kautta voidaan matemaattisiin, luonnontieteellisiin ja teknologisiin ilmiöihin tuoda mm. historiallista perspektiiviä, tarinallisuutta ja draamallisuutta sekä arvonäkökulmia. Toiminnallisuuden ja rakentelun sekä taiteellisen ilmaisun tapojen kautta voidaan tutustua myös suunnittelun ja muotoilun sekä taiteellisen luomisen prosesseihin. Tavoitteena on eheä ja elävä STEAM @ Stadi -oppimispolku varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja vapaaseen sivistystyöhön. Osana tätä oppimispolkua Helsingin esiopetuksessa vahvistetaan, syvennetään ja laajennetaan varhaiskasvatuksessa rakentunutta osaamista. Kuten varhaiskasvatuksessa myös esiopetuksessa tavoitteena on mahdollistaa lapsille myönteisiä kokemuksia ja muistoja matemaattisten, luonto-, tiede- ja ympäristö- sekä teknologisten ilmiöiden oppimisesta

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluaan** toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin ja peruskäsitteisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Toiminta suunnitellaan niin, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia opetella ja käyttää matemaattisia käsitteitä, luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikillistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Kuvio 2. Lasten matemaattisen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Lasten matemaattiseen kehitykseen liittyvät osa-alueet eivät ole erillisinä opeteltavia toimintoja vaan matemaattisten taitojen oppiminen tapahtuu usein samanaikaisesti.

Matemaattiset suhteet

Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämisestä. Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnistetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan. Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhdekäsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä. Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä. Sijainti- ja suhdekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen. Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.

Lukukäsite

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä. Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla. Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa. Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen. Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen. Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanojen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona. Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi. Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.

Geometriset käsitteet

Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.

Mittaaminen ja aika

Mittaamisen peruserä vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla. Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mitta-asteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä. Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisesti mittaamisessa. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla. Aikakäsityksen ja mittaamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.

Aritmeettiset perustaidot

Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista. Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä. Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamilla joukoilla samalla kielellistään. Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi. Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Lasten luontosuhdetta ja myönteisiä luontokokemuksia tuetaan. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelemien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus-suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa.

Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin

On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttamaan kestävään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsen kokoa suurempaa vastuuta siitä. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen myös kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä materiaaleja. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Helsingin esiopetuksessa lapsia kannustetaan tarkastelemaan ja kuvailemaan havaintojaan monipuolisesti sanallisesti, kuvallisesti, rakenteluleikein tai kehollisesti ilmaisten. Monipuolisella ilmaisulla tuetaan muun muassa tilan ja muotojen hahmottamista sekä suhde- ja sijaintikäsitteiden oppimista. Syy-seuraus -suhteeseen sekä ohjelmoinnin taustalla oleviin periaatteisiin tutustutaan leikin, lelujen ja pelien avulla. Erilaisten toimintaohjeiden antamista eri muodoissa harjoitellaan yhdessä leikillisesti ja kokeillaan toimintaohjeiden antamista mahdollisuuksien mukaan myös jollakin ohjelmitavalla laitteella tai sovelluksella. Digitaalisia työkaluja, kuten oppimispelejä ja -sovelluksia käytetään muutenkin mahdollisuuksien mukaan säännöllisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

Arvostavan luonto- ja ympäristösuhteen kehittymistä tuetaan kolmesta näkökulmasta: 1) oppiminen ympäristössä, 2) oppiminen ympäristöstä sekä 3) toimiminen ympäristön puolesta. Esiopetus luo perustan ekososiaaliselle sivistykselle siten, että oppijat ymmärtävät ekologisen kestävyuden olevan kaiken kestävyuden perusta. Leikki, pelit ja seikkailu ovat tärkeitä lähestymistapoja. Arkipäivän ympäristöön ja siinä esiintyviin ilmiöihin sekä aineisiin ja materiaaleihin tutustutaan kaikkia aisteja käyttäen. Lapsia rohkaistaan yhdessä kehittelemään luovia ratkaisuja ja toteuttamaan ideoitaan esimerkiksi eri materiaaleista ja erilaisin välinein rakentelemalla, askartelemalla ja

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

muovailamalla tai muita ilmaisun keinoja käyttäen. Emotionaalinen ja esteettinen ympäristösuhde vahvistuvat, kun kaupunkiympäristö historiallisin ja nykyisin tarinoineen tehdään tutuksi.

Lapsen teknologiasuhde kehittyä, kun tutustutaan, miten erilaiset arkipäivän teknologiset laitteet ja järjestelmät, kuten kodinkoneet, tieto- ja viestintätekniikka sekä kulkuvälineet toimivat. Samassa yhteydessä voidaan tutustua myös niiden historialliseen kehittymiseen. Erilaiset ohjelmoitavat välineet tarjoavat mahdollisuuksia matemaattisen ajattelun kehittämiseen sekä teknologisten taitojen harjoitteluun. Esimerkiksi lasten itse tuottama digitaalinen monimediainen sisältö pedagogista dokumentointia varten tukee mainiosti teknologiakasvatuksen tavoitteita. Opetuksessa huomioidaan kielitietoisien pedagogiikan tavoitteet opettelemalla teknisten laitteiden ja järjestelmien käyttö- ja toimintaperiaatteisiin liittyvää sanastoa.

Kasvan, liikun ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän kokemuksensa pätevydestä ja taitonsa voivat vähitellen lisääntyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää fyysisen aktiivisuuden yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen fyysisesti aktiivisten leikkien kautta. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä osana arkea. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen ja luonnosta huolehtimiseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Oppimisympäristöjä muokkaamalla voidaan edistää monin eri tavoin lasten fyysistä aktiivisuutta sekä motorisia taitoja.

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Lasten sosioemotionaalisia taitoja tuetaan ja kehitetään sekä edistetään myönteisten vertaissuhteiden ja ryhmässä toimimisen taitoja. Sosioemotionaalisilla taidoilla ja niiden ohjaamisella sekä ryhmän ilmapiirillä on merkitystä muun muassa kiusaamisen yleisyyteen ja erilaisten ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus tulla kuulluksi, kuulua ryhmään, olla aidosti osa kasvatusyhteisöä. Esiopetuksessa lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä oppimisympäristöissä

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa kaikkina vuodenaikoina. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Liikunnalliset pelit ja leikit kehittävät lasten matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia. Samalla heidän kehohallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Ohjatun liikunnan lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan esimerkiksi pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa päivittäistä toimintaa rytmittäviä ruokailutilanteita käytetään hyvinvointia ja terveyttä edistävän syömisestä, sekä **ruokaan ja ruokailuun liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa viihtyisiä, lapsia ohjataan hyviin tapoihin ja kestävään elämäntapaan. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana. Esiopetuksessa rakennetaan osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle, esimerkiksi pohtimalla yhdessä lasten kanssa miten roskasta tulee raaka-ainetta tai keskustelemalla teemoista omistamisesta yhteiskäyttöön ja kertakäyttöisyydestä korjattavuuteen.

Lapsia ohjataan ymmärtämään päivittäisen fyysisen aktiivisuuden, riittävän levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa ja leikeissä. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea. Esiopetuksessa ohjataan myönteiseen kehoitsetuntoon ja kehonkuvaan. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja fyysiseen koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Helsingissä esiopetuksen toimipisteet kuuluvat Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelmaan ja kehittävät päivittäin toteutettavaa liikuntamyönteistä toimintakulttuuria. Aikuiset näyttävät omalla toiminnallaan esimerkkiä myönteisestä suhtautumisesta liikunnallisuuteen ja toiminnallisuuteen. Lapsia kannustetaan löytämään omat tapansa liikkua ja luonnostaan vähemmän toiminnallisia lapsia tuetaan ja kannustetaan liikkumisessa.

Esiopetuspäivässä kiinnitetään erityistä huomiota pitkäkestoisen, turhan paikallaanolon välttämiseen. Liikuntavälineet ovat lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi saa onnistumisen ja ilon kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta ja lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla ja liikkua.

4.5 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia

Esiopetussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat koskevat jokaista esiopetukseen osallistuvaa lasta. Lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisön moninaisuutta laajentavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa esiopetuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi esiopetuksen kokonaisuutta.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Opettajan, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia ohjataan vuorovaikutukseen.

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁶⁸. Opetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena. Kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Opettaja vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja vahvistetaan romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä lasten huoltajien ja romanisyhteisön kanssa. Romaneilla on perustuslain mukaan oikeus kehittää omaan kielensä ja kulttuuriaan. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsiaromanikielen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa ja rohkaista käyttämään lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Esiopetuksessa tuetaan **monikielisten**, mukaan lukien kotikielenä suomea ja ruotsia puhuvien lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten opetuskielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeet ja edellytykset huomioiden. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua opetuskieltä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja oppimisympäristöissä. Kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa.

Osa **maahanmuuttotilanteista** lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan esiopetukseen. Esiopetus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen esiopetuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Kokeilutoimipaikoissa olevien maahanmuuttotilanteista lasten opetuskielen oppimista voidaan tukea järjestämällä heille suomi tai ruotsi toisena kielenä opetusta. Opetus on tavoitteellisesti etenevää ja pedagogisesti suunniteltua ohjattua toimintaa, joka perustuu lapsen tarpeisiin. Opetusta toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa ja eri oppimisen alueiden sisältöjen kautta.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja kehittää myös **oma äidinkieltään tai omia äidinkieliään**. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.

Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielisessä esiopetuksessa noudatetaan vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, luvussa 4.4 kuvattuja määräyksiä.

4.6 Kaksikielinen esiopetus Helsingissä

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Kaksikielisessä esiopetuksessa opettajat luovat lapsille motivoivia kieltenoppimistilanteita, jotka rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Kaksikielisessä esiopetuksessa keskeistä on, että lapsia ohjataan käyttämään aktiivisesti kieliä ja sitä kautta oppimaan niitä.

Helsingissä tarjottavan kaksikielisen esiopetuksen muotoja ovat ruotsin kielikylpy, laajamittainen kaksikielinen esiopetus ja suppeampi kaksikielinen esiopetus eli kielirikasteinen esiopetus. Ruotsin kielikylpyesiopetuksen tavoitteena on antaa lapselle valmiudet jatkaa opiskelua perusopetuksessa ruotsiksi ja suomeksi. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa luodaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja opitaan opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Kielirikasteisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan.

Ruotsin kielikylpy

Helsingissä tarjotaan varhaiskasvatuksesta perusopetuksen loppuun asti jatkuvaa ruotsin kielen kielikylpyä. Ohjelman tavoitteena on, että lapsi saavuttaa vahvan kielitaidon molemmissa kotimaisissa kielissä. Helsingissä ruotsin kielikylpypolku alkaa 3–6-vuoden ikäisenä ja varhaiskasvatuksessa alkanut kielikylpypolku jatkuu esiopetuksessa ennen perusopetukseen siirtymistä.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Kielikylvyssä altistuminen ruotsin kielelle on ohjelman alussa runsasta ja esiopetus järjestetään kokonaan ruotsiksi. Ruotsin kielen omaksumista ja oppimista tuetaan kielikylpy pedagogiikan periaatteiden mukaisesti ja kielikylpyopettaja puhuu lapselle ainoastaan ruotsia. Lasta kannustetaan ruotsin kielen käyttöön ja sen harjoitteluun järjestetään runsaasti tilaisuuksia. Lapset voivat kuitenkin aina halutessaan käyttää suomea tai muita osaamiaan kieliä.

Ruotsin kielikylpyesiopetuksen tavoitteena on antaa lapselle valmiudet jatkaa opiskelua perusopetuksessa ruotsiksi ja suomeksi. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Yhteistyö huoltajien kanssa on kielikylvyssä tärkeää ohjelmaan sitoutumisen kannalta. Huoltajia ohjataan käyttämään kotona suomea mahdollisimman paljon ja monipuolisesti, jotta myös lapsen suomen kielen taito kehittyy. Lisäksi huoltajille tehdään näkyväksi, että kielikylpypolku jatkuu varhaiskasvatuksesta, esiopetukseen ja edelleen perusopetuksen 9. luokan loppuun asti.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa 25-50% toiminnasta toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin suomeksi. Ryhmässä voi olla lapsia, jotka puhuvat kyseistä kieltä äidinkielenään ja lapsia, joille kumpikaan käytetyistä kielistä ei ole äidinkieli. Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan siten, että molempia kieliä käytetään johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti. Lapsen kielellistä kehitystä tuetaan tämän yksilölliset tarpeet huomioiden. Tavoitteena on, että lapsen kielitaito molemmissa kielissä kehittyy vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Lapsia kannustetaan käyttämään molempia esiopetuksen kieliä.

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisessa esiopetuksessa 10-25% toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin suomen kielellä. Kielirikasteisessa esiopetuksessa tuodaan lisäksi esiin monikielisyttä ja erilaisia kulttuureja osana esiopetuksen arkea. Kielirikasteisen esiopetuksen keskeisenä tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä ja kielenoppimista kohtaan.

5. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

Helsingin paikalliset lapsen kasvun ja oppimisen tuen käytännöt on kirjattu jokaisen alaluvun loppuun.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁷⁰. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisen ja muotoisen kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Helsingissä lasten vahvuudet ja tuen tarpeet huomioidaan ryhmää muodostettaessa. Tukitoimina käytetään joustavia ryhmittelyjä, erilaisia pedagogisia ratkaisuja, osa-aikaista erityisopetusta, avustajapalveluja, oppilashuoltopalveluita ja erityisiä apuvälineitä. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä.

Helsingissä monialaista yhteistyötä lapsen tuen tarpeen kartoittamisessa ja tukimuotojen järjestämisessä tehdään varhaiskasvatuksen erityisopettajien, terveydenhuollon ammattilaisten, esiopetuksen oppilashuollon psykologien ja kuraattoreiden sekä muiden tarvittavien asiantuntija- ja tutkimustahojen kanssa.

Mikäli lapsella on paljon poissaoloja tai poissaoloista ei ilmoiteta, toimitaan **Poissaolon portaat –mallin** mukaisesti. Esiopetuksen opettaja ottaa yhteyttä huoltajiin ja käy heidän kanssaan keskustelua poissaolon syistä. Esiopetuksen opettaja konsultoi oppilashuoltohenkilöstöä varhaisessa vaiheessa. Vastuu seurannasta on esiopetusryhmän henkilöstöllä. Esiopetuksen opettaja konsultoi oppilashuoltohenkilöstöä varhaisessa vaiheessa. Vastuu seurannasta on esiopetusryhmän henkilöstöllä.

Lapsiperheiden varhaista tukea vahvistetaan **Mitä kuuluu? –mallin** avulla. Malli antaa esiopetuksen henkilöstölle keinoja tunnistaa lasten ja perheiden hyvinvointia uhkaavia riskejä ja tuen tarpeita sekä toimintatapoja niihin puuttumiseen.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatustulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁷¹. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

Helsingissä huoltajien kanssa käydään keskusteluja päivittäisessä arjessa, ja kerrotaan lapsen päivästä, niin onnistumisista kuin haasteistakin. Jos lapsen kasvusta ja oppimisesta herää huoli, esiopetuksen opettaja keskustele havainnoista aina ensin lapsen huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa keskusteluihin. Huoltajia tiedotetaan ja heillä on aina mahdollisuus olla mukana, kun lapsen asioita käsitellään moniammatillisesti.

Huoltajilla on mahdollisuus osallistua tiedonsiirtopalaveriin, joita käydään tarvittaessa lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Helsingissä jokaiselle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops). Suunnitelma laaditaan syksyllä yhdessä lapsen ja huoltajien, esiopetuksen opettajan ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan, oppilashuollon kuraattorin tai psykologin kanssa.

Esiopetuksen opettaja vastaa esiopetuksen yleisestä tuesta, jota koko tiimi yhdessä toteuttaa. Yleinen tuki toteutuu lapsen omassa esiopetusryhmässä pedagogisin keinoin esimerkiksi ennakoimalla, toimimalla pienryhmässä sekä käyttämällä puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikaatiota.

Tuen käytännön järjestämisen avuksi on laadittu **Opettajan tukimateriaali**.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁷². Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Helsingissä tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen arvioidaan oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa käydyn moniammatillisen käsittelyn pohjalta. Moniammatillisuuden kriteeri toteutuu silloin, kun asian käsittelyyn osallistuu opetushenkilöstön lisäksi käsiteltävän asian mukaan terveydenhuoltoa ja/tai psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä.

Tukemisen toimenpiteet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Suunnitelmaa arvioidaan huoltajien kanssa vähintään kerran keväällä, tarvittaessa useammin.

Lapsen tehostettu tuki voi sisältää pedagogisen tukemisen lisäksi joustavia ryhmittelyitä, osa-aikaista erityisopetusta tai avustamispalveluja.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tehostetun tuen järjestämiseen, ohjaa muuta henkilöstöä tehostetun tuen toteuttamisessa ja osallistuu tarvittaessa keskusteluihin huoltajien kanssa. Esiopetusryhmän henkilöstö osallistuu lapsen tehostetun tuen toteuttamiseen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

1. lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
2. Lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
3. Lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
4. Arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
5. Arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁷³. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

[Helsingissä perusopetukseen siirryttäessä päiväkodin johtaja toimittaa pedagogisen arvion lapsen tulevan koulun rehtorille.](#)

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttävyytensä opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁷⁵. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet

1. Lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
2. Lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
3. Lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

Helsingin kaksivuotisen
esiopetuksen
kokeiluopetussuunnitelma

1. Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
2. Lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
3. Lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
4. Lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

1. Oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
2. Esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
3. Yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
4. Lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun

Tuen seuranta ja arviointi

1. Oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointijankohdat
2. Oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
3. Suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

[Helsingissä esiopetuksen opettaja vastaa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimisesta ja tuen tarpeen arvioinnista ja kutsuu keskusteluun tarvittaessa mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoita.](#)

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁷⁶. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

[Helsingissä erityisen tuen tasolla kaikki tuen muodot ovat käytössä. Erityinen tuki toteutetaan joko esiopetusryhmässä, integroidussa erityisryhmässä, erityisryhmässä tai muussa ryhmässä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja esiopetuksen opettaja vastaavat erityisopetuksen toteuttamisesta.](#)

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁷⁷. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

1. Lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
2. Oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

1. Lapsen oppimisen eteneminen
2. Lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
3. Lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
4. Lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
5. Arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
6. Arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

[Helsingissä esitys erityisen tuen päätöksestä tehdään ennen esiopetuksen alkamista psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella. Jos erityisen tuen tarve ilmenee esiopetuksen aikana, tehdään pedagoginen selvitys.](#)

[Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tuen tarpeen arvioinnista, pedagogisen selvityksen laatimisesta ja kutsuu koolle huoltajat, esiopetuksen opettajan sekä muut tarvittavat asiantuntijat. Pedagoginen selvitys laaditaan toisen esiopetusvuoden keväällä, mikäli arvioidaan lapsen tarvitsevan erityistä tukea perusopetukseen siirtyessä tai erityinen tuki päättyy ja lapsi siirtyy tehostetun tuen piiriin. Pedagoginen selvitys laaditaan myös silloin, kun lapsi on saanut esiopetuksessa tehostettua tukea ja hänelle esitetään erityistä tukea perusopetuksessa.](#)

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁷⁹. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁸⁰. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁸⁵. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

[Helsingissä päiväkodin johtaja järjestää kuulemistilaisuuden lapsen huoltajien ja lapsen kanssa ennen erityisen tuen päätöstä. Kuulemistilaisuudessa heillä on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä erityisen tuen järjestämisestä, joka kirjataan erilliseen kuulemislomakkeeseen.](#)

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

1. Lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
2. Lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
3. Lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

1. Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
2. Lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
3. Lapselle tarjottava erityisopetus
4. Lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

1. Oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
2. Erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
3. Yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
4. Lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
5. Kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- Lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

[Helsingissä varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle huoltajat ja esiopetuksen opettajan lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimiseen. Lapsen mielipide selvitetään havainnoimalla, haastattelemalla ja mahdollisesti keskusteluun osallistumalla.](#)

[Lapsen henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa arvioidaan vähintään kaksi kertaa toimintakauden aikana. Esiopetusryhmän henkilöstö tekee havaintoja lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista päivittäisessä arjessa, ja suunnitelman toteuttamista päivitetään havaintojen pohjalta. Toisena esiopetusvuonna arviointi tapahtuu vuodenvaihteessa koulupolkua suunniteltaessa ja toisen kerran loppukevällä.](#)

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁸⁸. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁹⁰ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

1. Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
2. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
3. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

[Helsingissä pidennettyä oppivelvollisuutta haettaessa edellytetään erikoisairaanhoidon lausunto, jossa todetaan vamma tai sairaus, jonka perusteella lapsen ei ole mahdollista suoriutua yhdeksässä vuodessa perusopetuksen tavoitteista. Kun lapselle on lausunnossa suositeltu pidennettyä oppivelvollisuutta, varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai opettaja täyttää yhdessä huoltajien kanssa pidennetyn oppivelvollisuuden hakemuksen. Keskustelussa selvitetään pidennetyn oppivelvollisuuden kolme eri vaihtoehtoa. Kaksivuotisessa esiopetuksessa esiopetus voi toteutua kokonaan tai osittain pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvana esiopetuksena. Valinnan tekevät huoltajat asiantuntijalausannon ja esiopetuksen henkilökunnan antamien tietojen perusteella.](#)

[Keskitettyjen palveluiden kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaanottaa pidennetyn oppivelvollisuuden hakemuksen ja varhaiskasvatuksen aluepäällikkö tekee pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen. Pidennetty](#)

[oppivelvollisuus voidaan järjestää esiopetusryhmässä, integroidussa erityisryhmässä, erityisryhmässä tai muussa ryhmässä.](#)

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁹³. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

[Helsingissä varhaiskasvatustyöyksikössä työskentelevä varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa osa-aikaisen erityisopetuksen antamisesta. Mikäli päiväkodissa ei ole varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa osa-aikaisen erityisopetuksen antamisesta ja henkilökunnan ohjaamisesta lapsen osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamiseksi.](#)

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁹⁴. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Helsingissä lapsen tai ryhmän tarvitsemaa avustajapalvelua antavat alueelle sijoitetut erityisavustajat. Esiopetuksen opettaja ja avustaja suunnittelevat yhdessä kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen yksittäisen lapsen ja ryhmän tarpeiden pohjalta. Esiopetuksen opettajan tehtävänä on suunnitella, tukea ja ohjata oppimista sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja avustaa lasta tai ryhmää esiopetukseen ja kuntoutukseen liittyvien yksittäisten tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaan.

Varhaiskasvatuksen aluepäälliköt päättävät oman alueensa avustajapalveluiden kohdentamisesta. Vaativan tuen avustajapalvelut järjestetään keskitetysti. Lapselle tarvittavista apuvälineistä sekä ohjaus- ja tukijaksoista päättää oppilashuollon päällikkö.

Esiopetuksen oppilashuollon psykologit toimivat asiantuntijoina silloin, kun arvioidaan lapsen pedagogisen tuen tarpeita, suunnittelua tai toteuttamista. Oppilashuollon psykologin tehtäviä voivat olla esimerkiksi lapsen psykologiset tutkimukset ja muut arviot sekä konsultointi ja ohjaus.

Neurolapsykologit toimivat asiantuntijoina helsinkiläisille esioppilaille silloin, kun tarvitaan terveydenhuoltolain tai sosiaalihuoltolain edellyttämää muuta psykologista arviointia tai konsultointia esimerkiksi erikoissairaanhoidon edellyttämät kartoitukset jotka eivät liity pedagogisia tuen tarpeita koskeviin suosituksiin.

6. OPPILASHUOLTO

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia Esiopetuksen perusteet 2014 asiakirjassa kuvattuja oppilashuoltoon liittyviä määräyksiä. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 6.5. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetustyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetustyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetustyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus¹⁰³. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Esiopetustyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetustyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetustyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetustyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokooa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin¹¹⁴, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma

- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Terveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Helsingissä yksikötason oppilashuollon periaatteet ja toimintatavat kuvataan oppilashuoltosuunnitelmassa, joka sisältää kuvauksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista. Lisäksi kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon periaatteet ja toimintatavat sekä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämisen periaatteet.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan myös toimintatavat turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä toimintatavat koskien kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä sekä tietoturva.

Toimipistetasolla oppilashuoltosuunnitelmaa täydennetään laatimalla suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä suunnitelma toiminnasta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

6.5 Helsingin esiopetuksen oppilashuolto

Esiopetuksen oppilashuollon rakenne

Ohjaus- ja kehittämiss ryhmä

-koordinoi ja kehittää koko esiopetuksen oppilashuoltoa
-oppilashuollon päällikkö Vesa Nevalainen (pj), varen kveo (sihteeri), varen aluepäällikkö, opetuspäällikkö (sves), neuvolan ja lapsiperheiden kotipalvelun päällikkö, keskitettyjen palvelujen päällikkö (perheiden erityispalvelut), ylilääkäri, pedagoginen asiantuntija (esiopetus)

Yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmä (7 suurpiiriä)

-varen aluepäällikkö (puheenjohtaja), alueen päiväkotien johtajat, alueen kveot, alueen psykologi ja kuraattori, alueen neuvolan osastonhoitaja, neuvolapsykologi

Etelä 45 esiopetus- yksikköä*	Länsi 34 esiopetus- yksikköä	Keskinen 25 esiopetus- yksikköä	Pohjoinen 19 esiopetus- yksikköä	Koillinen 53 esiopetus- yksikköä	Kaakko 21 esiopetus- yksikköä	Itäinen 44 esiopetus- yksikköä
---	--	---	--	--	---	--

* toimikaudella 2021-2022, sis. kunnalliset ja yksityiset

Esiopetuksen oppilashuollon ohjaus – ja kehittämiss ryhmä linjaa kaupunkitasoisesti esiopetuksen oppilashuoltoa neljä kertaa vuodessa järjestettävissä kokouksissa. Alueelliset oppilashuoltoryhmät kokoontuvat kahdesti lukuvuodessa seuraamaan, arviomaan ja kehittämään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Alueellinen oppilashuoltoryhmä laatii ja päivittää alueen oppilashuoltosuunnitelman.

Esiopetuksen neljän kuraattori-psykologi –työparia työskentelevät perusopetuksen aluejaon mukaisesti Länsi-Pohjoisen, Koillisen, Eteläisen ja Itä-Kaakon alueiden mukaisissa esiopetusryhmissä. Kullakin alueella toteutettavasta yhteisöllisen oppilashuollon työskentelymallista on toistaiseksi sovittu alueellisessa oppilashuoltoryhmässä.

Oppilashuollon työparit kartoittavat yksiköiden ja ryhmien tarpeita ja tilanteita alueellisen oppilashuoltoryhmän lisäksi yhdessä esiopetuksen työntekijöiden kanssa mm moniammatillisen keskustelujen, rypästyöskentelyn ja ryhmähavainnoinnin avulla. Lisäksi he osallistuvat alueellisiin esiopetuksen opettajien kokouksiin (alueelliset ensioryhmät) ja tuottavat oppilashuoltoon liittyvää tukiaineistoa näiden Teams-ryhmiin.

Yhteisöllisen oppilashuollon rakenne esiopetusyksikössä

Moniammatillinen oppilashuolto rakentuu pedagogisen asiantuntijuuden ja oppilashuollon työntekijöiden yhteistyöstä. Yhteistyö voi käynnistyä varhaiskasvatusyksikön johtajan tai muun henkilöstön aloitteesta, oppilashuollon työntekijät tarjoavat myös aktiivisesti itse aikoja yksiköiden ja/tai tiimien tapaamisiin. Yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamistapa vaihtelee varhaiskasvatusalueittain, ja alla on kuvattu siihen liittyvät yhteiset elementit ja toimintatavat.

Esiopetusyksiköissä moniammatillinen yhteisöllinen oppilashuoltotyö toteutuu, kun yhdessä oppilashuollon työntekijöiden kanssa tarkastellaan ryhmän kokoonpanoa ja vuorovaikutusta, sosiaalista ja psyykkistä oppimisympäristöä ja toiminnan rakenteita. Moniammatillisiin keskusteluihin pyritään saamaan kaikki esiopetusryhmän kanssa työskentelevät tahot, myös kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja suomi toisena kielenä opettaja. Keskustelujen tarkoituksena on pyrkiä luomaan yhteinen näkemys ryhmän tilanteista ja tarpeista ja niissä keskitytään erityisesti esimerkiksi poissaoloihin puuttumiseen, työrauhan tukemiseen ja vuorovaikutus- sekä tunne- ja turvataitojen kehittämiseen. Keskustelussa kartoitetaan mahdollisia ryhmätasoisia hyvinvointia haittaavia tekijöitä ja pyritään hyödyntämään kaupungin yhteisten linjausten mukaisia ratkaisuja (mm. KVO-13,

Helsingin kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetusuunnitelma

Poissaolon portaat, Mitä kuuluu –malli). Oppilashuollon työntekijät tutustuvat ryhmään myös havainnoimalla niiden toimintaa.

Työntekijöiden eri tilanteissa tekemät havainnot sekä oma tai konsultaation kautta saatu asiantuntijuus auttavat valitsemaan tarkoituksenmukaisia toimintatapoja ryhmässä esiintyvien ilmiöiden kanssa työskentelyyn. Oppilashuollon työntekijät voivat tarveperustaisesti olla esiopetuksen henkilöstön työpareina myös ryhmäinterventioiden tai pienryhmien käynnistämiseksi ja osallistua vanhempainiltoihin, joissa käsitellään yhteisöllisellä tasolla ryhmässä esiin nousseita ilmiöitä, kuten esimerkiksi kiusaamista.

Moniammatillisessa yhteisöllisessä keskustelussa voi nousta esiin myös tarve yksilölliselle oppilashuoltotyölle. Tällöin käydään yhdessä huoltajien kanssa keskustelua siitä, millaista tukea lapsi tarvitsee esiopetusvuonna. Oppilashuollon työntekijät osallistuvat myös konsultoihin tapaamisiin huoltajien ja esiopetuksen työntekijöiden kanssa.

Kuva 2 Lasten ja esiopetusryhmien kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyvät alueelliset ilmiöt